ئەمەریکییەکان لە مردن ناترسن، بەڵام لە دەستکورتی دەترسن!.. غازی حەسەن

لە ناوڕاستی مانی نیسانی ٢٠٢٥دا (نیوزویک)ی ئەمەریکی ڕاپۆرتێکی شیکاری و لێکدانەوەی لەبارەی چۆنیەتی بیرکردنەوە و ترسەکانی هاووڵاتی ئەمەریکی لەلایەن پەیامنەری هەواڵ و زانیاریی لە نێوەخۆی ئەمەریکا (ئەلیس هایام Aliss Higham)ەوە بەناوی " توێژینەوەکان دەری دەخەن ئەمەریکییەکان زیاتر لە مردن ترسیان هەیە لە شکاندنی دارایی هەیە" بڵاوکردەوە.
ئەوانەی شارەزا و ئاگاداری ژیانی ئاسایی هاووڵاتیانی نێو ئەمەریکان ئەوە دەزانن، کە ئەم وڵاتە سەرمایەدارییە مەزنە، نەک هەر بواری بەرهەمهێنان، بەڵکوو سیستەم و بیرکردنەوە و کەلتوور و ڕەفتارەکانیشی پەیوەندی ڕاستەوخۆی بە فەلسەفە و فکری سەرمایەدارییەوە هەیە. هەموو کەسێک لەم وڵاتە مەزنەدا دەبێت کار بکات و خاوەنی کارێک بێت، ئەگەر نا چارەنووسێکی نادیار لە شەقامەکان چاوەڕوانی دەکات. بە واتایەکی دیکە نەبوونی و دەستکورتی و لەدەستدانی کار هەڕەشەیەکی مەترسیدارە و لەمردن ناخۆشترە.

ئەم ڕۆژنامەنووسە لە ڕاپۆرتەکەیدا ئاماژە بەم زانیارییە گرنگانە دەکات و دەبێژێت: "توێژینەوەیەکی نوێ دەریخستووە، نزیکەی دوو لە هەر سێ کەسی ئەمەریکی واتە پتر لە ٦٤٪ ترس و نیگەرانیان لە نەمان و تەواوبوونی پارەکانیان هەیە و بۆیە ئەمانە پتر لەم دۆخە دەترسن نەک مردن" . ئەو ئاماژە بە توێژینەوەی ساڵانەی خانەنشینی ئەلیانز بۆ ساڵی ٢٠٢٥ دەکات، کە ڕاپرسییەکی لە گەڵ هەزار کرێکاری ئەمەریکی ئەنجام داوە، کە تەمەنیان لە ٢٥ ساڵ بەسەرەوەیە. لەم ڕاپرسییەدا دەرکەوتووە نەوەی هەزارییەکان و منداڵە گەشەسەندووەکان ترسیان سەبارەت بە کەمبوونەوەی پاشەکەوت و نەمانی پارە و توانای دارایی هەیە، بە واتایەکی دیکە هەر کاتێک واز لە کارکردن بێنن، ئیدی ترس لێیان دەنیشێت. هەروەها "خانەنشینەکان بەزۆری نیگەرانن لە نەبوونی و دەستکورتی لە ٧٠٪ دەڵێن ترسی زیاتریان لە ناسەقامگیری دارایی لە درەنگانی تەمەندا هەیە، پتر لە مردن. لەنێوان نەوەی هەزارەییەکاندا، لەسەدا ٦٦یان ڕایانگەیاندووە، پتر ترسیان لە نەمان و تەواوبوونی پارە و دەستکورتی هەیە. ٦١٪ یان

ڕاشکاوانە دەبێژن لەکۆتایی ژیانیاندا ترسیان لە وێرانبوون و داڕمان و فەشەلی دارایی هەیە”.

(مارک تێرنەر) کە خانەنشینە و دامەزرێنەری ماڵپەڕەی GoldIRAGuide.com بە (نیوزویک)ی ڕاگەیاندووە: “لەماوەی دەیان ساڵی کارکردنی، بە چاوی خۆی شایەتحاڵی ترسی کرێکاران بووە، ئەوانەی لەڕووی داراییەوە خۆیان بۆ دواترین ساڵەکانی ژیانیان ئامادە دەکەن. ئەمەریکییەکان زیاتر لە مردن ترسیان لە شکان و نەمانی توانای دارایی و مایەپووچی هەیە”.
ئەم ڕۆژنامەنووسە ئەمەریکییە لە توێژینەوەکەیدا گوتی: “خەڵک بە گریانەوە پەیوەندی بە ئۆفیسەکەمانەوە کردووە و دەڵێن: گرنگ نییە سبەی بمرم، تەنیا نامەوێت بە دەستکورتی و گیرفانی بەتاڵ و نەبوونییەوە بمرم”.
بەپێی ڕاپۆرتە شیکارییەکە ئاماژە بە هۆکاری (هەڵاوسان و نەبوونی یەکسانی و باجی زۆر وەکو کێشەیەکی گرنگ) دەکات ، ئەوی دیکەش ئەو گومانە زۆرەیە، کە لە ئاسایشی کۆمەڵایەتی هەیانە و پێیان وایە ناتوانێت پشتگیرییەکی گونجاو لە خانەنشیان بکات. واتە سیستەمی هاوکاری دارایی و پاڵپشتی ژیانێکی شایستە و دڵنیا نییە.

بەپێی زانیارییەکان لە مانگی نیسانی ٢٠٢٥دا نزیکە ١٧٠.٧ ملیۆن کەس تۆمارکراون کە کرێکارن و کار دەکەن. ڕێژەی دەستخستنی کار لە مانگی ئازاری ٢٠٢٥ گەیشتەتە ١٦٣.٥ ملیۆن کەس، ئەمەش ئەوە نیشان دەدات ڕێژەکە هەندێک زیادی کردووە، کاتێک بەراورد دەکرێت بە مانگی شوباتی هەمان ساڵ کە ١٦٣.٣ میلۆن کەس بووە.
هێزی کار بریتییە لە ژمارەی ڕاستەقینەی ئەو کەسانەی کە بە کار ئامادەن، هێزی کار لە ئەمەریکا لە مانگی یەکی ساڵی ٢٠٢٥دا گەیشتەتە ئاستێکی پێوانەیی و ١٧٠.٧ ملیۆن کەسی مەدەنی دانراوە و لە مانگی شوباتی ٢٠٢٠، لە سەرەتای پەتای کۆڤید-١٩ لە ئەمەریکا، ١٦٤.٦ ملیۆن هاووڵاتی مەدەنی وەکو هێزی کار لە پێش پەتاکە تۆمار کراون. هێزی کاری ئەمەریکا لە ساڵی ١٩٦٠ەوە ساڵانە بەرزبوونەوەی بەخۆیەوە بینیوە، جگە لە ماوەی دوای پاشەکشە مەزنە ئابوورییەکە، کە لە ساڵی ٢٠٠٩ تا ٢٠١١ لە خوار ئاستی پێویست بووە.

By Year	% Women in Labor force	Women as % of Total Labor Force
1800	4.6%	4.6%
1810	7.9%	9.4%
1820	6.2%	7.3%
1830	6.4%	7.4%
1840	8.4%	9.6%
1850	10.1%	10.8%
1860	9.7%	10.2%
1870	13.7%	14.8%
1880	14.7%	15.2%
1890	18.2%	17.0%
1900	21.2%	18.1%

ئافرەتان

لە مێژووی هاوچەرخی ئەمەریکا، سێ قۆناغی بەرچاو لە زیادبوونی بەشداری ئافرەتان وەکو هێزی کار هەیە. لەکۆتایی سەدەی نۆزدەهەمدا تا ساڵانی ١٩٢٠ بەڕێژەیەکی زۆر کەم ئافرەت لەکار دامەزران. زۆرجار ئافرەتی کارگەر و ئافرەتە گەنجە تاقانەکان بوون و بەشێوەیەکی گشتی لەکاتی هاوسەرگیریدا دەستیان لەکار هەڵگرتووە و چی دیکە لەنێو هێزی کار نەماون و وەکو هێزی کار حیسابیان بۆ نەکراوە، مەگەر خێزانەکەیان پێویستی بە دوو داهات بووبێت. ئەم ئافرەتە کرێکارانە بە پلەی یەکەم لە پیشەسازی بەرهەمهێنانی قوماش، یان وەک کرێکاری ناوماڵ کاریان دەکرد.

لە نێوان ساڵانی ١٩٣٠ بۆ ١٩٥٠، بەشداریکردنی ئافرەتی کرێکار وەکوو هێزی کار بە شێوەیەکی سەرەکی بەهۆی زیادبوونی خواست لەسەر کرێکارانی دائیرە و ئیدارە و بەڕێوەبردن و ئۆفیسەکان و بزووتنەوەی ئامادەسازیی و بە کارەباییکردن زیادی کرد، لەبیری نەکەین ئەم گەشەکردنە کات بەسەربردنی ئافرەتانی بۆ کارەکانی ماڵەوە کەمکردەوە. لەساڵانی ١٩٥٠ تا ١٩٧٠ زۆربەی ئەو ئافرەتانەی خاوەن داهاتی لاوەکی بوون بەشێوەیەکی سەرەکی وەک سکرتێر، مامۆستا، پەرستار و کتێبخانەوان کاریان دست پێکرد.
لەساڵی ١٩٦٠ەوە جیهان و ئەمەریکا شایەتی زیادبوونی بەرچاوی هێزی دەستی کاری مێینە لە بازاڕی کار بوون، بەتایبەتی لە وڵاتە

پێشکەوتووەکانی وەک ئەوروپا و ئەمەریکا بەپێی خزمەتگوزاری توێژینەوەی کۆنگرێس، جیاوازی بە هێزی دەستیکار لەنێوان ئافرەتان و پیاوان لەساڵی ١٩٧٩ەوە کەمتر بووە و بەڵام هێشتا پیاوان لەبەراورد بە ئافرەتان ڕێژەکەیان بەرزتر ماوەتەوە. دەبێت ئەوەش بزانین تەنیا ئەو پیاوانەی بڕوانامەی بەکالۆریۆس، یان بەرزتریان هەبووە، تێکڕای داهاتی ڕاستەقینەی کاریان لە ئافرەتان زیاتر بووە.

(کلۆدیا گۆڵدین) و ئەوانی دیکەش، بە تایبەتی ئاماژە بەوە دەکەن، کە لەناوەڕاستی حەفتاکانی سەدەی ڕابردوودا قۆناغێکی تازە لەشۆڕشی ئافرەتان لەبواری هێزی کاردا دەستی پێکردووە، ئەمەش بەهۆی هۆکاری جیاوازەوە هاتەتە ئاراوە. لە ئەمەریکا ڕێژەی هێزی کاری ئافرەتان نزیکەی ٪٥٩ و لە ساڵی ١٩٤٨ بۆ ٪٦٦ بەرز بۆتەوە و لەساڵی ٢٠٠٥یشدا بەشداریکردن لەنێوان ئافرەتان لە ٪٣٢ بۆ ٪٥٩ بەرزبووەوە و کەچی بەشداریکردنی پیاوان لەنێوان ٪٨٧ بۆ ٪٧٣ دابەزیوە.

تیۆرێکی باو لە ئابووریی مۆدێرن بانگەشەی ئەوە دەکات کە سەرهەڵدان و بزاڤێکی نوێ بۆ ئافرەتان دەرکەوتووە لەپێناو بەشداریکردن لە هێزی کاری ئەمەریکا لە کۆتاییەکانی شەستەکاندا بەهۆی ئەو گەشەکردنە کەلتوورییەی ڕووی داوە.

هۆکارێکی گرنگ بۆ بەشداری ئافرەتی کرێکار

هەتا ئێستاش گفتوگۆیەکی ورد لەبارەی مافەکانی ئافرەت وەکو کرێکار و بەشداری لە پرۆسەی بەرهەمهێنان و گەشەکردنی ئەمەریکا دەکرێت. توێژینەوەکان پێیان وایە "هێنانەکایەی تەکنەلۆژیای نوێ ڕێگری لە دووگیانی و حەبی لەباردن و لەدایکبوون و ڕێکخستنی یاساکانی تەمەن لای ئافرەت کردووە و بەپێی ڕۆژنامەی زانکۆی شیکاگۆ (پرێس جۆرناڵ) هەنووکە گۆڕانکارییەکی بەرچاو لە یەکەمین ژیانی هاوسەرگیری و پیشەی پەروەردەیی لای ئافرەتان ڕوویداوە و زۆربەی ئەو ئافرەتانەی چاوپێکەوتنیان لەگەڵدا کراوە و وەڵامیان داوەتەوە، ئاماژە بەوە دەکەن ئەم گۆڕانکارییە بەهۆی حەبەکەوە بووە، بەڵام لە ساڵی ١٩٨٠ەوە ئافرەتانی خێزاندار بەبێ گوێدانە دۆخی دامەزراندنی هاوسەرەکەیان ئامادەبوون کار بکەن، تەنیا ٪٤٠ی ئافرەتانی دانیشتوویی ئەمەریکا لەڕاستیدا حەبی کۆنتڕۆڵ و لەباربردنی لەدایکبوونیان بەکارهێناوە". ئەم ژیانی ئافرەتی کرێکارە لەم وڵاتە بەهێز و ئابوورییە مەزنەی کە کاریگەریی هەر تەنیا لەسەر ژیانی ڕۆژانەی خەڵک نییە، بەڵکو کەلتوور و ڕەفتار و نەریت و پەیوەندییەکانی خەڵکیش دەگۆڕێت.

هەمان سەرچاوە ئاماژە بەوە دەکات "هۆکارێکی دیکە، کە ڕەنگە هۆکار

بووبێت لە گەشەکردن و گۆڕانکاری لەم ڕەوتە، ئەویش یاسای یەکسانی مووچەیە لەساڵی ١٩٦٣ بڕیاری لێدرا و ئامانجی هەڵوەشاندنەوەی جیاوازی مووچە بوو لەسەر بنەمای ڕەگەز”.
دوای ئەوە دەبینرێت بەپێی سەرچاوە باوەڕپێکراوەکان” ئەم جۆرە یاسایانە جیاوازیی و هەڵاواردنی سێکسی کەمکردەوە و پتر هانی ئافرەتانی دا بۆ چوونە ناو بازاڕی کار بە وەرگرتنی پاداشتێکی دادپەروەرانە ل□ پێناو یارمەتیدانی پەروەردەی منداڵانەکانیان”.
زانیارییەکان ئەوەمان نیشان دەدەن “بەپێی وتەی (کلێر کەین میلەر) لە نیویۆرکەوە وڵاتانی دەوڵەمەندی دیکە، وەک دانیمارک، ئەڵمانیا و نەرویج، ساڵانە بە تێکڕا ١٤ هەزار دۆلار بۆ چاودێری منداڵان خەرج دەکەن لە کاتێکدا حکوومەتی ئەمەریکا تەنیا ٥٠٠ دۆلار پشتگیری دەکات”.

پیاوان

بەپێی نووسینگەی ئاماری کار لە ئەمەریکا، پیاوان لە ساڵی ١٩٥٠ ەوە ڕێژەکەی وەکو هێزی کار کەمی کردووە لە ٨٦.٤٪ ساڵی ١٩٧٠ و ٪ ٧٩.٧ و لە ساڵی ١٩٩٠یش دابەزیوە بۆ ٪ ٧.٤ و ساڵی ٢٠٠٥یش بۆتە ٧٣.٣٪ . سەرەڕای ئەوەش، دابەزینی بەشداری پیاوان لە خوێندن، تەمەنی هاوسەرگیری، بەرزبوونەوەی بەکارهێنانی ماددە هۆشبەرەکان و ئالودەبوون بە یارییە ڤیدیۆییەکان دەتوانن ببنە هۆکار بۆ کەمبوونەوەی ڕێژەی پیاوان وەکو هێزی کار.
بەپێی بانکی فیدراڵی لەساڵی ١٩٩٦ تا ٢٠١٥، ئەو پیاوانەی کە تەمەنیان پێگەیوە و چۆتە سەرەوە توانای کاریان هەیە و خاوەنی بڕوانامەی ئامادەیی یان بڕوانامەی هاوشێوەی ئەمەن، ڕێژەی بەشداری نەکردنیان زۆر پترە لەوانەی کە بڕوانامەی پێشکەوتوویان هەیە. لە سەردەمی پاشەکشەی گەورەدا، بە گشتی ڕێژەی بەشداری نەکردن بۆ هەمووان زیادی کرد بەبێ گوێدانە ئاستی خوێندنیان، بەڵام گەورەترین زیادبوون بۆ ئەو کەسانە بوو، کە تەنیا بڕوانامەی ئامادەییان هەبوو.
هۆکارێکی دیکەی کەوتنە بازنەی دەرەوەی هێزی کار لە ئەمەریکا کێشەی پیربوونە و لە تەمەنی مامناوەندی، لای نێرینەکان لەتەمەنی ٣٤ ساڵییەوە بەرزبۆتەوە بۆ ٣٧.٢. ڕاپرسییەکەی ئێستای دانیشتوان لەبارەی ساڵی ٢٠٢٠، ئەوە نیشان دەدات زۆربەی ئەو پیاوانەی لە دەرەوەی هێزی کار بوون، هیچ شتێکیان لەبارەی تەندروستی خۆیان ڕایانگەیاندووە کە بەهۆی نەخۆشی، کەمئەندامی، یان بەهۆی چوونە خوێندنی باڵا ناتوانن کار بکەن. سەبارەت بە پرۆگرامی کەمئەندامی

ئاسایشی کۆمەڵایەتی، ٣٥٪ی ئەوانەی ئاسایشی کۆمەڵایەتی، واتە هاوکاری حکوومەتیان هەیە و کەمئەندامن، ئاماژەیان بەوە کردووە هۆکاری پەککەوتەییان بەهۆی تێکچوونی تەندروستی دەروونییەوە بووە. ٣٠٪ دیکەشیان لەبارەی دۆخی نەخۆشییەکەیان و کەمئەندامییەکەیان ئاماژەیان بەوە کردووە کێشەکەیان پەیوەندی بە تێکچوونی ماسولکەیی و ئێسکەوە هەیە، کە زۆربەیان بەهۆی قەڵەوییەوەیە.

By Year	% Men in Labor force
1950	86.4%
1960	83.3%
1970	79.7%
1980	77.4%
1990	76.4%
2000	74.8%
2010	71.2%
2019	69.2%

داهات

مووچە لە ئەمەریکا لە مانگی ئازاردا بە ٣٠.٩٦ دۆلار بۆ هەر کاتژمێرێک لە مانگی شوباتی ٢٠٢٥ بە ٣٠.٩١ دۆلار بۆ هەر کاتژمێرێک بەرزبووەتەوە، کرێ لە ئەمەریکا لە ساڵی ١٩٦٤ تا ٢٠٢٥ بە تێکڕا ١٢.٧١ دۆلار بۆ هەر کاتژمێرێک بووە، لە مانگی یەکی ساڵی ٢٠٢٥دا گەیشتووەتە بەرزترین ئاستی لە مێژوودا کە ٣٠.٨٤ دۆلار بووە بۆ هەر کاتژمێرێک و لە مانگی شوباتی ١٩٦٤دا نزمترین ئاستی تۆمارکردووە کە ٢.٥٠ دۆلار بووە بۆ هەر کاتژمێرێک.
لەکاتێکدا دەبێت ئاماژە بەوە بکەم بە ملیۆنان کەس بەتایبەتی لەبواری بیناسازیی بە ١٠-١٢ دۆلار لە کاتژمێرێک کار دەکەن، بەبێ ئەوەی هیچ مافێکیان لە خانەنشینی و بیمەی تەندروستی و سەلامەتی کار هەبێت. بە واتایەکی دیکە ئەم ژمارەیە گشتییە و دەزگا فەرمییە باڵاکان دەگرێتەوە، نەک تەواوی هێزی کار و کارگەر و شوێنەکانی کار و بەرهەمهێنان.

بێ شوێن و ماڵ و هەژاری

بەپێی زانیارییە فەرمییەکانی حکوومەتی ئەمەریکا لە هەر دە هەزار کەس ٢٣ کەس بێ جێگا و ماڵ و شوێنی ژیانە و لە شەقامدا دەژیت، بەپێی زانیارییەکانی ساڵی ٢٠٢٤، ٧٧١ هەزار و ٤٨٠ کەس وەکو بێ لانە و ماڵ و جێگای ژیان تۆمارکراون.
بەپێی ڕاگەیاندراو و زانیاریی فەرمی حکوومەت لە ساڵی ٢٠٢٣دا ڕێژەی هەژاری بەشێوەی فەرمی لە ئەمەریکا ١١.١% بووە و ٣٦.٨ ملیۆن کەس لەژێر ئاستی هەژاریدا دەژین. لەنێو ئەم ژمارەیەدا منداڵان و ئافرەتان ڕێژەیەکی زۆر پێکدەهێنن.

دیماهی

ئەمەریکا وڵاتی کارکردن و بەدەستهێنانی توانای داراییە و لە هەموو جیهان ڕووی تێ دەکەن و بە خاوەنی ئابوورییەکی بەهێز و باڵادەست و کاریگەر ناسراوە. ساڵانە ملیۆنان کەس بە هۆکاری جیاواز دەمرن، مردن کەلتووری ترس و سزا و لێپێچینەوە دوای کۆتایی ژیان نییە.
کەلتووری قسەکردن لەسەر مردن هیچ ترسێکی تێدا نییە و ئەمەریکییەکان وەکو دەڵێن ئەوان لە مردن ناترسن، بەڵکو لەوە دەترسن دەستکورت بن و مایەپووچی دەرچن و توانای داراییان لەدەست بدەن و بێکار و داهات بن.
ئەمە دەزانین مانای ئەم ترسە چییە و نیشانە و هێماکانی نەترسانیشیان لە مردن چییە. کرێکاران لە ئەمەریکا بەم شێوازە گوزارشت لە هەقیقەتی ژیانی خۆیان دەکەن. کرێکار بەزمان گوزارشت لە دونیایەکی یەکجار ئاڵۆز دەکەن، کە تەنیا کرێکارانی وڵاتێکی سەرمایەداری وەکو ئەمەریکا دەتوانێت گوزارشتی لێ بکات.
داهات و هەقی کار و گوزەران و پێویستییە داراییەکانی یەکێکە لە پێویستییە هەرە سەرەکی و بنەڕەتییەکانی مرۆڤی کارگەر. مرۆڤەکان لەپێناو بەدەستهێنانی سەرچاوە و توانای دارایی بۆ دەستەبەرکردنی ژیانێکی ئاسودەی ڕۆژانەیان کار دەکەن، ئەمەش کار و ژیان و پەیوەندییەکی یەکجار قورس و ئاڵۆزی دروستکردووە، کە مردنیان لەچاو ئەم ژیان و خەبات و کارکردنە پێ فشێیە.
داهات و مایەپووچی ئابووری و بێکاری کاریگەری لەسەر ڕەفتار و شێوەژیان و بیرکردنەوەی کەسەکان هەیە، وەکو چۆن سیستەمی ئابووری باڵادەست و بەهێزی سەرمایەداری لە ئەمەریکا کاریگەری لەسەر ڕەفتار و کەلتوور و ژیانی خەڵک لەسەرتاسەری دونیا دروستکردووە.

سەرچاوەکان:

https://www.newsweek.com/americans-fear-going-broke-more-death-study-2063593

https://www.bls.gov/news.release/empsit.t01.htm

https://www.google.com/search?q=Number+of+workers+in+America&rlz

https://en.wikipedia.org/wiki/Labor_force_in_the_United_States

https://usafacts.org/articles/how-many-homeless-people-are-in-the-us-what-does-the-data-miss/

https://www.google.com/search?q=poverty+rate+in+america&rlz=1

ئایا ئەدەبی کوردی بەرهەمی داهێنەرانەی نییە؟!.. سەدیق سەعید ڕواندزی

پرسی سەرسامبوون تا ڕادەی خۆ بچووککردنەوە و شەرمکردن لە ئەدەبی نەتەوەیی خۆت، دیاردەیەکە و لە نێوەندی ئەدەبی کوردیدا هەیە و دەشبێت. ئەمە دوو دیوی هەیە، دیوێکی بەراوردکردنانەی ئەدەبییە، کە نییە یان دەگمەنە و دەبێ بابەتییانە و بەراوردکاریانە شڕۆڤە بکرێت، دیوێکیشی سایکۆلۆژییە کە ڕەنگدانەوەی ئەو داگیرکارییە فەرهەنگی و کەسی و کولتوورییەیە، کە دوژمنانی کورد بە درێژایی مێژوو، پەنایان وەبەر بردووە و هەوڵی ئەوەیان داوە، ڕەگی بچووکی و خۆ بە کەمزانی، لە ئاست ئەویتری نەیاردا، لە ناخ و هزری مرۆڤی کورد بچێنن. سەرنج بدەن، خانی دوو سەد ساڵ بەر لە ئەوروپییەکان، باسی ناسیونالیزم و بناغەی نەتەوە لە مەم و زیندا دەکات (خوێنەر دەتوانێ بگەڕێتەوە سەر کتێبە گرنگ و نایابەکەی نووسەر و ئەکادیمی دیاری کورد، فەرهاد شاکەلی بە ناوی ناسیۆنالیزمی کوردی لە مەم و زینی ئەحمەدی خانیدا) کە هێشتا ناسیۆنالیزم وەك فیکر هەر بوونیشی نەبووە.

نالی زۆر بەر سەرهەڵدانی ڕۆشنگەری لە ئەوروپا، ڕوانگەیەکی ڕۆشنگەرانەی لە شیعردا هەبووە، کە خوێنەران لەوێشدا بابگەڕێنەوە سەر کتێبچە نایاب و سەنگینەکەی مامۆستا ڕێبوار سیوەیلی. فەرهەنگ و ئەدەبیاتی کوردی، نەك هیچی لە ئەدەبیاتی جیهانی کەمتر نییە، بەڵکو هونەریتر و پڕ ماناتریشە. خوێنەران دەتوانن بچن بەرهەمی ئەو نووسەرانە بخوێننەوە، کە نۆبڵی ئەدەبییان وەرگرتووە. گرفتەکە ئەمە نییە، گرفتەکە خۆ بە کەمزانی و بچووکی هەندێك لە بەناو سیاسی و نووسەرانی کوردە لە ئاست دوژمناندا . لە نێوەندی ئەدەبی کوردیدا، چونکە بزاوتێکی پێچەوانە نییە کە بەرهەمە کوردییەکان وەربگێڕێتە سەر زمانە بیانییەکان،هەروەها خوێنەری کوردیش تەنها زمانی کوردی دەزانێت و ناتوانێت بەزمانەکانی دیکە، بەرهەمەکانی نووسەرانی دنیا بخوێنێتەوە، ئیدی ئەو بۆشاییە دروست بووە. سەرنج بدەن سەدان کتێبی بیانی وەردەگێڕدرێنە سەر زمانی کوردی، بەڵام لە بەرانبەر ئەمەدا تازە هەندێك بەرهەمی نووسەرانی کورد دەکرێنە فارسی و نووسەرانیش شاگەشکە دەبن، وەك ئەوەی ئەمە گەورەترین داهێنان بێت، لە کاتێکدا زمانی فارسی هەم زمانێکی زۆر سادە و ئاساییە، هەمیش لە ئاست زمانێکی وەکو ئینگلیزی و ئەڵمانی و ئیسپانی، وەك نەبوو وایە.

ئەمە نەمانتوانیوە وێنەی ڕاستەقینەی ئەدەبیاتی خۆمان بە دنیا بناسێنین. ئەگەر وەرگێڕە زۆر و زەبەندەکانی کورد، زۆرینەی هەرە زۆریان، کەمێك لە دەرەوەی ڕوانگەی بەرژەوەندی کەسی و تایبەتی خۆیانەوە، ئەدەبی کوردی و بەرهەمی نووسەرانی کوردییان وەربگێڕایەتە سەر زمانەکانی دیکەی دنیا، ئیدی ئەمە دەمانتوانی وێنەی ڕاستەقینەی ئەدەبی کوردی وەك ئەوەی کە هەیە نەك وەك ئەوەی نەیارانمان دەیبینین، بە هەموو دنیا بناسێنین. بەرهەمی نووسەرانی کورد لە ڕووی ڕۆمان، شیعر، چیڕۆك و ژانرەکانی دیکەش، نەك هیچی کەمتر نییە، لە نووسەرانی دنیا بەڵکو زیاتریشە. باسکردن لەوەی ئەدەبی کوردی و ڕۆمانی کوردی وا نییە، ڕووی ئەوەی هەبێت وەربگێڕدرێتە سەر زمانەکانی دیکەی جیهانی، لە ڕاستیدا بۆ ئاگایی و خۆ بە کەمزانییەکی گەورەیە لە ئاستی نەتەوەکانی سەردەست، کە ئەرکی ڕۆشنبیری کوردە، شەڕی ئەو کولتوورە و گرێ سایکۆلۆژییە بکات نەك نەزانانە و ترسنۆکانە و بوودەڵانە گەورەتری بکات! تۆ بڵێی لەو هەموو شیعر و چیڕۆك و ڕۆمانەدا، بەرهەمێکی شایستەمان نەبێت؟ سەرنج بدەن، چ بزاوتێکی گەورەی وەرگێڕان لە زمانەکانی دیکەی بیانی بۆ سەر زمانی کوردی هەیە! بەڵام بە پێچەوانەوە، زۆر بە دەگمەن بەرهەمی نووسەرانی کورد وەرگێڕدراونەتە سەر زمانەکانی

دیکەی دنیا، ئیدی چەن نووسەرەکانمان و شاکارەکانیشیان، لە سەر ئاستی دنیا دەناسرێن؟ ڕۆمانی کوردی، هیچی کەمتر نییە لە ڕۆمانە جیهانییەکان و دەکرێ بۆ پشتڕاستکردنەوەی ئەو بۆچوونەی من، خوێنەران بگەڕێنەوە سەر ئەو ڕۆمانە بیانییانەی کراونەتە کوردی، ئەو کات دەردەکەوێت کە ڕایەکەی ئەمە لۆژیکییە یاخود نا؟ بڕۆن بەراوردی شیعرە لیریکییەکانی (نزار قەببانی) و بە شیعرەکانی (فریدون بەرزنجی) و (ئەحمەد محەمەد) و (ئیسماعیل خورماڵی) بکەن . بەراوردی شیعرەکانی (محمود دەروێش) و (شێرکۆ بێکەس) بکەن، بەراوردی شیعرەکانی ژنانی جیهانی بە شیعرەکانی ژنە شاعیرانی کورد بکەن. بڕۆن بەراوردی ڕۆمانەکانی (بەختیارعەلی) بە ڕۆمانی نووسەرە فارس و عەرەب و بیانییەکان لە ڕووی تەما، ڕووداو، گێڕانەوە بکەن.

بڕۆن شیعری ئەو شاعیرانە بخوێننەوە کە براوەی خەڵاتی نۆبلن و دواتر شیعری شاعیرە کوردەکانیش بخوێننەوە، ئەو کات بۆتان دەردەکەوێت کە شیعری کوردی لە شیعری شاعیرەکانی براوەی خەڵاتی نۆبل زۆر جوانترو بە چێژترە؟! ئەو نووسەرەی دەڵێت کورد داهێنانی نییە و نووسەر و ئەدیبی گەورە و داهێنەری لێ هەڵنەکەوتووە، لە ڕاستیدا نووسەرەکە گیرۆدەی ئەو گرێ خۆ بە کەمزانییەیە کە دەیان ساڵە دوژمنان هەوڵی داکوتانی لە ناخ و بیرو کولتووری ئێمە دەدەن. ئەدەبی کوردی نەك هەر داهێنەر و داهێنان، ڕۆمانی وای تێدایە شیاوی ئەوە بێت وەربگێڕدرێتە سەر زمانەکانی دیکەی دنیا، بەڵکو لە ڕووی بیر و هزرەوە لە ئەدەبی جیهانیش هزردارترە. لە سەرەتاکانی سەدەی بیست، بێکەس و شێخ نووری، دژی ئەقڵی کۆنەخوازی و پیاوسالارین، قانح هەوڵی یەکسانی و نەمانی جیاوازی چینایەتی دەدات، کامەران موکری و زێوەر و ئەحمەد موحتارجاف باس لە نیشتمان پەروەری و گرنگی پەروەردە و خوێندەواری دەکەن. برایم ئەحمەد باس لە ڕاپەڕین و ئازادی و سەربەستی مرۆڤەکان لە ژانی گەل دەکات. ئەمە باجی بێ دەوڵەتی و سەربەخۆیی دەدەین، کە نیشتمانەکیش هەمیشە ژێر دەستە و چەوساوە بێت، بێگومان زمان وکولتوور و فەرهەنگیشی ژێر دەستە دەبێت. لێرەوەش ئەرکی ڕاستەقینە و نیشتمانییانەی نووسەران و ڕۆشنبیران دەست پێ دەکات، کە ئەدەب و فەرهەنگی نەتەوەکەیان بە دنیا بناسێنن، نەك بڕوایان وابێت ئەدەبی کوردی و بەرهەمی نووسەرانی کورد بێ داهێنەر و ڕووی ئەوەیان نییە بە دنیا بناسێنرێن، چونکە ئەوە ئاوکردنە ئاشی دوژمنانە، کە ئەوانیش هەر ئەوەیان دەوێت .

*ئەم بابەتە لە ڕۆژنامەی هەولێر ژمارە (4246) لە 9/2/2025 بڵاوکراوەتەوە.

دەرگیربوونی عێراق لەنێو دانوستانی ئەمریکا و ئێراندا.. عوسمانی حاجی مارف

لەماوەی بیست ساڵی ڕابردوودا عێراق جێهێڵرا بۆ پاوانخوازی و باڵادەستی کۆماری ئیسلامی ئێران، کە کاریگەری گەورەی لەسەر دۆخی سیاسی عێراق و چۆنیەتی پێکهاتنی حکومەت و ململانێی و ڕێکەوتنی هێزە سیاسییەکان دانا. کۆمەڵێک حیزب و میلیشیا کە بەئاشکرا پاشکۆی ئێرانن وەک "چوارچێوەی هەماهەنگی"، پرسی حوکمڕانیان بۆ خۆیان یەکلاییکردەوە. هەروەها قاسم سولەیمانی، سەرۆکی سوپای قودس تا لە ژیاندا بوو و زۆربەی کاتەکانی لە عێراق بەسەردەبرد، تا ئەو کاتەی لەوێ کوژرا.

موقتەدا سەدریش درکی بەوە کرد کە ناتوانێ یاری و ململانێ لە نێومەیدانی سیاسی و پێکهێنانی حکومەتدا بکات و ئاکامەکەی دەبیتە ئاژاوەگێڕی و پێگەی سیاسی خۆی بەفیڕۆ ئەدات و هەموو دەستکەوتەکانی دەشێوێت، ناچار بوو بەوەی کشانەوەی خۆی لە هەڵسورانی سیاسی ڕاگەیەنێت. لەهەمانکاتدا یەکێتی نیشتمانی کوردستان لە ریزی پاشکۆبون بە ئێران گیرسایەوە.

هەموو ئەو کارانەی کۆماری ئیسلامی کردوویەتی و دەیکات بەنهێنی ڕوویان نەداوە، عێراقی لەچوارچێوەی بازنەی نفوزی خۆی و لە ژێر پاراستنی خۆیدا هێشتەوە، بە بەرچاوی ئەمریکا و جۆرێك بەدەنگلێکردنی ئەمریکاوە ئەنجام دراون، کەدوای جەنگی کەنداوی دووەم و ڕوخانی حکومەتی سەدام، ئەم پرسەی گواستنەوەو دەستێوەردانی ئێران لە عێراق جێگیرکرا.

ئەوەی هەر لە سەرەتاوە ڕوون بووە ئەوەیە کە عێراق هەمیشە سەرچاوەی دراوی قورسی ئێران بووە لە پاش ئەو سزا ئابوریانەی کە لە لایەن ئەمریکاوە سەپێندراوە بەسەر ئێراندا. لەکاتێکدا دەسەڵاتداری عێراق لە دابینکردنی پارەی دراوی قورس بە ئێران

لەڕێگەی ئاواڵەکردنی بازاری عێراق و بازرگانی و قاچاخچێتی بۆ نەوتەوە دەرفەتێکی گەندەڵی و پاشکۆبونیان بۆ ئێران رەخساند و بەردەوام بون لە پیادەکردنی، بەڵام ئیدارەی ئەمریکا بە تەواوی ئاگاداربوو لە هەر دۆلارێک کە دەگوزرایەوە بۆ ئێران، کە ڕێگەیان بە عێراقدا مامەڵەی ئابووری لەگەڵ ئێران لە دەرەوەی یاسای سزاکان ئەنجام بدات.

هەرچەندە ئەمریکا لە ساڵی ٢٠١١ بەشێک لە هێزەکانی لە عێراق کشاندەوە، بەڵام بەردەوامبونی سەربازی لەڕێگەی بنکە هەمیشەییەکانیەوە مانەوە، لەهەمانکاتدا هەناردەی نەوتی عێراق بۆ نیویۆرک تا ئێستاش دەچێت و پێداویستییەکانی حکومەتی عێراق دابیندەکرێت، ئەمەش ئەو بیرۆکەیە دەهێنێتە ناو باسەوە یان ئەگەری ئەوە پێشبینی دەکرێت کە لەسەر هەموو شتێک ڕێکەوتبن، بۆیە ئەتوانین بڵێین کە ئەمریکا و ئێران لەگەڵ هەر ململانێیەکیاندا بەدور نازانرێت هاوکاری یەکتریان کردبێت بۆ داڕشتنی داهاتووی عێراقێک کە تەواو ئێرانی بێت، یان ئەمریکا تەواو ئەوەی فەرامۆش کردبێت کە ئێران کۆنترۆڵی عێراق دەکات. ئەو دەنگۆیانەی کە ترەمپ داوای لە ئێران کردووە دەستێوەردان لە کاروباری عێراقدا نەکات و ڕێز لە سەربەخۆیی و سەروەری بگرێت و میلیشیاکانی وەک حەشدی شەعبی لە عێراق هەڵبوەشێنێتەوە، پێموایە بەهایەکی ئەوتۆی نیە وەک مەرجێک بۆ دەستپێکردنی دانوستانەکانیان بۆ دامەزراندنی پەیوەندیە ئاساییەکان و گەڕانەوەی ئێران بۆ کۆمەڵگەی نێودەوڵەتی و هەڵگرتنی سزاکان لەسەری، چونکە هەموو ئەمانە بەهیچ شێوەیەک سوودی بۆ عێراق نیە. بۆ نموونە گەر میلیشیاکان هەڵبوەشێنرێنەوە، بەڵام ئەوەی کە دواتر ڕودەدات ئەگەری ئەوە هەیە خراپتربێت.

لەواقیعدا ملیشیاکانی ئێران پاراستنی حکومەتی ئێستای عێراق کۆنترۆڵ دەکەن بە هەموو دەزگاکانیەوە، بۆیە ئەگەر هەڵوەشاندنەوەی میلیشیاکان لەڕێگەی بانگەوازی ئێرانەوە ڕووبدات، ئەوە مانای هەڵوەشاندنەوەیەک دەبێت کە دەچێتە ناو جەستەی دەوڵەتی عێراقەوە، دوای ئەوە چیتر رووئەدات؟، جگە لە نیشاندانی غافڵگیریەکی تر و کارەساتی تر لە بەرامبەر دانیشتوانی عێراقدا شتێکی تر نابینرێت.

ئەمریکیەکان ئاگاداری زۆر شتن لەبەرامبەر ئێراندا، ئاراستەیەکی وەهاش لە ئارادا نیە ئەو دانوستانەی کە لە نێوان لایەنی ئەمریکی و ئێرانی بەڕێوەدەچێت، هەوڵی تێکچونی ئێران بدرێت، ئەوانەی لە چوارچێوەی ئەو هاوکێشەیەدا خەریکن کارێک دەکەن هیچ گرنگیەک لە بەرژەوەندی عێراق وەک دەوڵەت یان خەڵکی عێراق بەهەند وەرناگرن، عێراق تایبەتمەندی خۆی لەدەستداوە، لەنێوان دەورو دەخالەتی ئەمریکا و ئێراندا لە قاڵب دراوە و بێئیرادەکراوە شکۆی شکاوە

مانایەک بە هاوولاتیبون نەماوەتەوە.

گەیشتن بە هەر ڕێکەوتنێکی نوێ کە باس لە سەروەری عێراق نەکات و ئەو سەروەرییە دابین نەکات، مەترسی دووبارەبونەوەی نەخشە کۆنەکەیە بەشێوەیەکی تر و ئەگەری کارەساتی لەسەرە. لێرەدا عێراق کە بەهیچ جۆرێک ئامادەبونی لەسەر مێزی دانوستان نابێت، ئاشکرایە کە کاندیدە بۆئەوەی تەنها باجەکەی بدات لە هەر ڕێکەوتنێکی نێوان ئەمریکاو ئێراندا.

گفتوگۆکانی نێوان سودانی و سەرکردەکانی میلیشیاکان سەبارەت بە تێکەڵکردنی حەشدی شەعبی بە ناو سوپای عێراق، بەهۆی فشارەکانی ئەمریکاوە، دەتوانێت بە شێوازێکی تر کاریگەریی ئێران لە چوارچێوەی خزمەتگوزارییە ئەمنییەکانی عێراق فەرمی کاتەوەو بە مانایەکی تر دەستەوەردانی ئێران بچێتە قالبێکی ترەوە.

عێراق لەمێژە کە لە شەڕێکی جیۆپۆلەتیکی نێوان واشنتۆن و تاران دەرگیر بووە، جارێکی دیکە خۆی لە دۆخێکی لاوازدا دەبینێتەوە بەهۆی تێگەیشتن و مامەڵەی نوێی ئەمریکا لە بەرامبەر ئێراندا. ترس لەوە هەیە کە دوبارە عێراق وەک موزایەدەیەک مامەڵەی لەگەڵدا بکرێتەوە، نەک وەک یاریزانێکی سەربەخۆ ، یان وەک بەشێک لەسەر ئەگەری ڕێکەوتنی ئەتۆمی، جێگایەک بە حکومەتی عێراق قایل بن، فرسەتی سەربەخۆبونی بۆ فەراهەم نابێت.

هاووڵاتیانی عێراق بەگشتی لە ئەگەری هەر ڕێکەوتنێکی نێوان ئەمریکا و ئێراندا، وەک پیلانێک سەیری دەکەن ترسی ئەوەیانە کە جارێکی دیکە داهاتووی عێراق بکەنەوە قوربانی. بەڵگەکانی باشتربونی پەیوەندی نێوان ئێران و ئەمریکا تادێت بەهێزتر دەردەکەون. لەکاتێکدا ڕێکەوتنی ئەتۆمی ئەمریکاو ئێران زیاتر لەیەک نزیک دەکاتەوە، بەڵام ئەم رێکەوتنە ئەو ئەنجامەی لێناکەوێتەوە، کە ئێران واز لەدەستێوەردانی عێراق بهێنێت، دەکرێ دەستێوەردانی ئێران بە عێراق بەشێوازی تر بەردەوامی هەبێت.

لەکاتێکدا ئەمریکا و ئێران لەم زەمینە ناسکە دیپلۆماسییەدا هەنگاو دەنێن، داهاتوو و سەربەخۆیی عێراق بەشێوەیەکی دانەبڕاو بە بڕیارەکانی دوای دانوسانەکان بەستراوەتەوە. ئاشتی و سەقامگیری ڕاستەقینە دەبێت دڵنیایی بێت لەوەی هەموو وڵاتانی ناوچەکە بە عێراقیشەوە ئازادبن لە داڕشتنی چارەنووسی خۆیان، کە ئەم تروسکاییە ئازادبونە بە هیچ شوێنێک لەجەرگەی ململانێکاندا دیار نیە.

ماوەی چەندین ساڵە داواکاریەکانی “مافی مرۆڤ” لە سایەی حکومەتی عێراق و شەری تائیفیدا، زیندانیکردنی هەتاهەتایی بەسەردا سەپێنراوە و هیچ مانایە لە دەستەواژەی مافی مروڤدا جێگای نەماوە، سونەکان داوای مافی سونە تیرۆرستەکان دەکەن و شیعەکان داوی مافی

قۆرخکردنی زیاتری دەسەلات بە شەریعەی شیعە دەکەن. ئاشکرایە کە مرۆڤ وەک مرۆڤێک، هیچ بەهایەکی لە عێراقدا نەماوە، مەگەر سەر بە گروپێک بێت کە لە ململانێی خۆیدا لە بەرامبەر گروپەکانی تردا پێناسەو ناسنامەیەک بۆ خۆی داتاشێت.

تاکە ئومێدێک بۆ دەربازبونی عێراق لە ململانێی ئەمریکاو ئێران بەسەر چارەنوسی عێراقەوە، پەیوەستە بە هاتنەمەیدانی جەماوەری بەرفراوانی خەڵکەوە کە بتوانێت حکومەتێک دامەزرێنێت کە بە دەورو دەخالەتی راستەوخۆی جەماوەری خەڵکەوە بەرێوە ببرێت، کەجیابێت و دوربێت لە کاریگەری تائیفی و مەزهەبی و نەتەوەیی و هەر ئایدۆلۆژیەک، خۆی جیاکاتەوە لە سەوداو مامەڵە و ململانێی زلهێزەکانی دنیاو ناوچەکە و کێشەکان و رێکەوتنەکانی ئەمریکا و ئێران.

مافی مرۆڤ لە ئێستای عێراقدا بەئاشکرا لە نێو قەفەسێکدایە کە داواکاری مافەکان مەرجدار بوو بە ناسنامەی تائیفی و مەزهەبی و نەتەوەیی، لێرەدا ئەو پرسیارە دێتە بەردەمان، چۆن دەتوانین سروشتی هەڵاواردن و پێشێلکردنی مافەکانی مرۆڤ لاب□ین و بیگۆڕین بۆ واقیعێکی گشتگیر و جیهانی، و مەدەنی، مرۆڤایەتی، ئەویش لە ئێستادا، ئامادەییە بۆ کۆتاییهێنان بە پاوانخوازی و دەسەڵاتی شیعەگەرا لە عێراقدا، بۆ ئاڵوگۆڕێک کە دەسەڵاتی راستەوخۆی جەماوەری خەڵک دابین بکات، لە هەمانکاتدا پەیوەست بونە بەو نارەزایەتیانەی کە جەماوەری بەرینی ئێران لە بەرامبەر کۆماری ئیسلامیدا نیشانی ئەدەن، دامەزراندنی دەوڵەتێک کە دەستورەکەی لەسەر ناسانامەی هاوڵاتی بون دامەزرێت.

پەراوێزی نۆیەمینی تێکست.. نەژاد عزیز سورمێ

بەیانی)روانگە) ـــ لەگەڵ پارێزەروەرگرتنیشم لە بەرابەر هەندێ لەو بۆچوونانەی تێیدا هاتن ، کە هەندێکیان بۆنی سیاسەتی ڕووتیان لێ دەهات ، بە پاشخانێکی پێش
ڕێکەوتننامەی ئازاری 1970.

بەڵام لە هەلومەرجی لەبـاری بەگوڕەی ئەوسای ئەو ڕێککەوتنامەیە هێنابووینە دی، سەرەتای ئاو لێ بەردانی ئەو گۆمە وەستاوە بوو، کە زۆری نەمابوو، تا بەخۆی ڕادەگا، دەوروبەریش بتەنێتەوە!!

روانگە، باوەکو لە وەختی خۆیشیدا دانوستان و حەفت و هەشتی زۆری لەسەر کرابێ کە پێموایە ئەمەش یەکێك بوو لە نیشانە دیارەکانی، لەوەی پێش هەموو شتێك کولتووری کوردی لە قۆناغی مەسەلە سەلمێندراو و بەڵگەنەویست و دەق گرتوودا، بەرەو ئاسۆی پێداچوونەوە و گفتوگۆ و دیاریکردنی نوختە لاوازەکانەوە برد، ناڵێم (ڕەخنە) چونکە ئەگەر کایەیەکی ڕەخنەیی پێوە ببینرایە بە هەموو ئەو مانایە مەعریفیانە و ڕەهەندە فەلسەفیانەی لە ڕەخنەی جیددیدا دەخوێندرێنەوە(ڕەخنە وەك داهێنان) بارودۆخێکی وای دەخووڵقاند وەك زۆر کۆمەڵە و قوتابخانەکان بە تایبەتی پاشی هەردوو جەنگی جیهانی لە ئەورووپا سەریان هەڵدا و خووڵقاندیان دەردەکەوت ..

لێ چونکە لە دوایدا مۆرکی لاسایی کردنەوەی لاسیکارانی پێدا ڕوون بووەوە

(مەبەستیشم گۆڤاری – شعر 69 یە کە لە بنەڕەتدا چاولێکەری گۆڤاری

- الشعر – ی لوبنانی بوو کە بە کۆششی -یوسف الخال- و ژمارەیەك لە شاعیرە نوێخوازەکانی عەرەبەوە بڵاو دەکرایەوە).
  روانگە لەو پەیوەست بوونەدا ئەگەرچی تا ڕادەیەك گۆمەکەشی شلەقاندبێ بەڵام نەگەیشتە ئەوەی لە وتارێکی جیاوازدا بەردەوام بێ ، یاخود وتارێکی ڕەخنەیی بەرپا بکا کایە مەعریفیەکان بگرێتەوە، وەك ئەوەی عەرەبەکان سەرەڕای لاسایی کردنەوەشیان لە گۆڤاری (شعر 69)دا و پاشانیش هاوتەریب لە بڵاوکراوە ئەدەبییەکانی ئەوسای خۆیاندا نواندیان..
  هەرچی چۆنێکە فەزای ڕێکەوتننامەی ئازاری 1970 ، کە یەکەمین دانپێدانانی ڕەسمییە لە دەوڵەتی عێراق بە کورد و کێشەکەی، لەگەڵ ئەو ئیرادانەی باسیشمان کردن ، روانگە لەچاو وەختی خۆی ترووسکاییەك بوو ، ئەگەر کزیش بووبێ ، بەڵام ترووسکایی بوو ..
  کەچی)ڕاپەڕین)، لەگەڵ مەودا پاشقەبڕەکانیشییەوە بە زۆر مانایان وەرچەرخانێکی دیارە لە ڕەوتی مێژوویمان ، جێی داخە تا ئێستا ئەوەی پێیان دەگووترێ دەسبژێر شتێکی بەقەد

سەردەم و هەلومەرجی سەردەمیان نەخوولقاند بە قەد روانگە دەنگی دابێتەوە‌..
ڕاستە هەندێ ڕەوت پاش ڕاپەڕین لەم لا و لەولا هاتنە گۆڕێ ، بەڵام بە جیاوازی سەردەم و زەوینەی لەبار ئەوەندەی (ڕوانگە)یان پێ نەکرا ، هەندێکیان هەر لەگەڵ سەرهەڵدانیان ئاماژەی پووکانەوەیان پێوە دەدیترا ، کە هەر وایش دەرچوو.
ئەمڕۆ رۆشنبیریمان بە داخەوە لە قاوخی خیتابی تاکلانییەوە دەرنەچووە کە لەمەشدا زیاتر بە بازاڕی عەرز و تەڵەبەوە پەیوەستە لەکاتێکدا (روانگە) بە ئامرازی زۆر دواکەوتوویشەوە لەگەڵ پەیوەستبوونی بە کولتووری تریشەوە توانی چەند زەوییەکی بەردراو بک□□تەوە..
ئەمەش ڕاستیی لەسەرکردنەوەی ڕوانگە نییە بەقەد ئەوەی وەبیرھێنانەوەیەکی تاڵە لە سەردەمێکی تێکەڵو پێکەڵدا کە سەرەڕای کولتووری خوێندنەوە ، بە واتا کولتووری بەرامبەر (خوێنەر) بە هۆی پرۆسەی پەروەردەی سەقەت بێ یا هەر هۆیەکی دی کە لە مووقەڵێشان ون نییە لە حاڵووەلایێدایە.